

Становище на Национална мрежа за децата по законопроект за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищно образование, № 754-01-14, внесен в Народното събрание на Република България от Корнелия Нинова и група народни представители

Общ коментар

Национална мрежа за децата подкрепи **приемането на Закона за предучилищно и училищно образование (ЗПУО)¹**, което бе предшествано от множество дискусии за постигането на широк обществен консенсус за реализиране на реформите. Мрежата подкрепи създаването на закона в режим на широк диалог с всички заинтересовани страни – учители, родители, професионалисти и граждани. Нашата позиция бе, че принципите, върху които почива законът, са добре обяснени и изчерпателно изброени, като предложението ни бе да има **повече фокус върху целите на закона и целите на образованието – каква е стратегическата визия за развитие на образованието** като национален приоритет и изработване на **план за действие или пътна карта** за постигане на тази визия.

По време на различни дискусии и работни срещи включително в Народното събрание и Министерството на образованието и науката, организацията нееднократно е повдигала въпроса и предлагала **предварителната работа по стандартите**, които са неизменна част от ЗПУО и дават детайлите и конкретните механизми за неговото прилагане в различните теми, **да тече в синхрон с работата по законопроекта като се предложи и съгласува и ясен план за това кои от тях ще бъдат изведени като приоритетни**, как ще се осигури ефективната координация между различните работни групи и взаимовръзки между стандартите и респективно тяхното ефективно прилагане в практиката.

В тази връзка, **считаме, че начинът, по който стандартите бяха разработени и приети, и цялостната липса на визия и „пътна карта“** (ясен план за действие с приоритети, срокове, отговорници и др.) **за прилагането на Закона в един времеви хоризонт от 3-5 години** доведе до нормативен хаос в образователната система, който затрудни работата на учителите и директорите и доведе до негативни обществени реакции към реформата.

Имайки предвид, че на практика новият закон влезе в сила от месец август 2016 г. като голяма част от стандартите бяха работени и приемани през месец август и септември на същата година, считаме, че е необходимо **да минат поне няколко години, преди да се пристъпи към оценка на неговото въздействие, която да информира с факти и данни необходимостта от конкретни промени.**

Според нас следва да се отдаде и дължимото **уважение към училищните екипи**, които успяха да осигурят нормален образователен процес при тези условия и същевременно да се отчете, че към момента **системата започва да влиза в динамично равновесие и предлагането и въвеждането на нови промени**, които нямат доказан положителен ефект, **не би допринесло за постигане на така необходимите стабилност и приемственост** и съответно не е в интерес на децата и техните родители.

¹ обн., ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г.

Конкретни коментари

1. Предложение някои от стандартите да се приемат от Народното събрание (НС), други от Министерски съвет (МС), трети от Министерството на образованието и науката (МОН) и други министерства.

Считаме, че това предложение ще затрудни образователния процес, ще намали гъвкавостта и няма да доведе до своевременна корекция на съответните държавни образователни стандарти (ДОС), когато това се налага. Приемането на ДОС от НС може да доведе до риск от превръщането на определени текстове от стандартите в заложници на политически цели, което не е в интерес на образователната система. Към момента прилагането на ДОС се нуждае от поетапна оценка и съответно изменения, там където има нужда. Според нас, това най-добре би могло да се случи в рамките на МОН като органа в чиято компетентност е изпълнението на Закона.

• **Нова дефиниция на социално – педагогическите интернати**

Национална мрежа за децата нееднократно се е обявявала за закриване на социално-педагогическите интернати (СПИ) и възпитателните училища-интернати (ВУИ), които макар и изключени от обхвата на Закона за закрила на детето, на практика функционират като домове за деца.

Международните проучвания са категорични за вредата от престоя на децата в домове (Carter, 2005; Johnson, Browne and Hamilton-Giachritsis, 2006) като Кевин Браун, професор по съдебна психология и детско здраве и изследовател, дава следното определение за институция или дом за резидентна грижа: „Институция или дом за резидентна грижа за деца се определя като групово настаняване за повече от десет деца, без родителска или заместваща грижа, където грижи за децата полагат много по-малко от тях на брой възрастни срещу заплащане.“²

В тази връзка, **категорично се обявяваме срещу предложението, което дефинира социално-педагогическите интернати (СПИ) като места за обучение на ученици, които нямат подходящи условия за живот в семейството или са лишени от родителска грижа и надзор.** В ситуация, в която 37.3 % от децата в България живеят в материални лишения, системния регрес на системата за закрила, който наблюдаваме в последните години, и продължаващото паралелно съществуване на Закона за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и Закона за закрила на детето, това предложение би довело до масово извеждане на деца от семейства и запълване на капацитета на интернатите (който по данни на директорите, предоставени на БХК към месец април 2017 г. е 245, а реално пребиваващите деца са 145). Така, вместо инвестиране в подкрепа на родителите и нови услуги за децата, които не могат да бъдат отглеждани от тях, ще се затвърди институционалният модел на грижа, което противоречи на редица международни документи като Конвенцията за правата на децата, Насоките на ООН за децата в алтернативна грижа и др., както и на официалната политика на държавата за деинституционализация на грижата за деца и възрастни.

² Вредите от отглеждане в институция през ранното детство, проф.Кевин Браун, Better Care Network & Save the Children, налично на <https://www.unicef.bg/assets/PDFs/new/46.pdf>

- **Специални училища за децата със специални образователни потребности (СОП)**

Още в началото на обсъжданията на проекта на ЗПУО, Национална мрежа за децата застана зад идеята приобщаващото образование да бъде неизменна част от правото на образование. За нас, предложението да има специални училища за децата със СОП, противоречи на тази философия, която е заложена и в Конвенцията за правата на децата и Общ коментар № 9: „Правата на децата с увреждания“.³

За организациите – членове на Национална мрежа за децата, приобщаващото образование признава:

- че всички деца могат да учат и че няма „необучаеми“ деца;
- включва промяна в културата, политиките и практиките, така че те да отговорят на нуждите на децата в цялото им многообразие: възраст, пол, етническа и религиозна принадлежност, увреждане, хронично заболяване и др.;
- променя и адаптира образователната система, така че тя да бъде достатъчно гъвкава да приеме всяко дете, вместо да се опитва да промени детето така, че то да може по-лесно да се вмести в системата.

Ползите от приобщаващото образование са многобройни както за децата със специални образователни потребности, така и за децата без такива.⁴

- **Един учебник по предмет за всеки клас**

Според нас, децата са различни, учат, използвайки различни източници и всичките си сетива. Наличието на по-голямо разнообразие от учебници и учебни помагала, при гарантиран стандарт за тяхното качество, дава по-големи възможности на учениците и учителите да отговорят на специфичните потребности. Считаме, че ограничаването на избора е ограничаване не само на автономията на училищата, но и на способността им да бъдат адекватни на все по-разнообразните начини на учене на децата и принизява и професионалната отговорност и правото на учителите да избират методите и средствата за обучение.

- **Отпадане на държавното финансиране за частните училища**

Смятаме, че решението за промяна на този текст следва да бъде взето след оценка на въздействието, която да представи данни за:

- брой и процент на частните училища, които са се възползвали от тази възможност и какъв е бил ефекта върху тяхната достъпност за децата и родителите;
- брой и процент на училищата, които не са кандидатствали за такова финансиране и какви са причините за това;
- какъв обществен ресурс е насочен към частните училища и какъв е ефектът от това върху осигуряването на равен достъп до качествено образование за всяко дете.

³ <http://nmd.bg/wp-content/uploads/2014/12/9-Pravata-na-decata-s-uvrejdania.pdf>

⁴ <https://karindom.org/broshura-priobshtavashto-obrazovanie/>

- **Увеличаване на мащаба на ранното профилиране на децата от 5 клас, не само по математика, но и по природни науки, технологии, хуманитарните и обществените науки**

Ранното профилиране на децата доказано води до понижаване на качеството на образованието в системата като цяло. Ранното профилиране разделя децата на „справящи се“ и „второ качество“, затваря вратите за развитие в области, различни от профила и ограничава възможностите за избор на житейски път. Децата на 10-11 г. трябва да се справят с други задачи на развитието си, свързани с изграждането на самооценка и идентичност, позициониране в групата на връстниците и опознаване на света в неговото многообразие, а не да се профилират в тесни области. Развитието на интересите и талантите на учениците в тази възраст следва да се случва чрез система за подкрепа на личностното развитие, включително и стипендии за децата с изявени дарби, а не чрез ограничаването им в рамките на профилирани училища.

Вярваме, че задача на образователната система е да допринесе за намаляване на образователните неравенства, а не да ги задълбочава. Ранното профилиране на децата подлага на високо напрежение децата и родителите, стимулира системата на частните уроци и поставя в неравностойно положение онези деца и семейства, които не могат да си ги позволят.

- **Въвеждане на оценка от 2 клас и повтаряне на класа в начален етап**

Началната училищна възраст е времето, в което децата изграждат уменията за учене. В този процес водеща роля имат възрастните. Поставянето на оценки и повтарянето на класа хвърлят цялата отговорност за успеха или неуспеха на този процес върху детето. В начална училищна възраст въвеждането на оценки убива естествената детска любознателност и фокусира вниманието на децата, родителите и учителите не върху процеса, а върху оценката. Това впоследствие се оказва пагубно за мотивацията на децата за учене. Практиката с повтаряне на класа води до ранно отпадане от училище, защото детето се демотивира и се позиционира в категорията на „несправящите се“.

- **Задължение за участие в екипите за подкрепа на представители на отделите за закрила на детето и/или местните комисии за борба с противообществените прояви**

Предлагаме прецизиране на предложението за невъзможност от отказ от страна на съответните органи както и задължението им да уведомят директора на училището в седемдневен срок за своя представител, тъй като съгласно чл. 187, ал. 2 допълнителната подкрепа се предоставя на деца и ученици със СОП, в риск, с изявени дарби или с хронични заболявания. Според нас, закона следва да осигури задължителното участие на отделите за закрила на детето, които имат водеща роля по отношение работа с деца в риск. „Параграф 11“ от допълнителните разпоредби на ЗЗД дефинират като дете в риск, за което социалните работници от Отделите следва да имат водеща отговорност за оценка на нуждите им и управление на случая:

"Дете в риск" е дете:

- а) чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;
- б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;

- в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;
- г) което страда от увреждания, както и от труднолечими заболявания, констатирани от специалист.

Според горните дефиниции, децата със СОП и децата с изяви дарби не са деца в риск и при оценката на техните нужди и планирането на нуждата от допълнителна подкрепа за тях, не следва да има участие на представители на Отделите за закрила на детето. Също така, считаме, че при случаи на деца в риск, не следва да има преценка за участие на представител на Отдел за закрила на детето (ОЗД) или местна комисия, а задължително участие на ОЗД, които са органа по закрила, който трябва да управлява случая и да координира взаимодействието между различните специалисти.

- **Повишаване на норматива за квалификация от 48 на 100 часа за 4 години и осигуряване на 1 месец платен отпуск за повишаване на квалификацията във висше училище или научна организация**

Подкрепяме повишаването на норматива, като също така смятаме, че част от платения отпуск трябва да се ползва задължително за квалификация. Квалификацията да се извършва не само от висши училища или научни организации, но и от организациите в Регистъра на МОН.

- **Минимален праг от 4% от БВП за образование**

По време на изслушването на образователните платформи на политическите партии преди изборите, организирано от Институт за прогресивно образование и Национална мрежа за децата на 1 март 2017 г., повечето от представителите на партиите се ангажираха с 5 процента от БВП.⁵ В тази връзка, предлагаме промяна на текста в съответствие с направените обещания или обвързването му със средноевропейския процент от бюджета за образование.

21 юни 2017 г.

Национална мрежа за децата

Национална мрежа за децата е обединение на 144 граждански организации, работещи с и за деца и семейства в цялата страна. Насърчаването, защитата и спазването на правата на детето са част от ключовите принципи, които ни обединяват. Мрежата работи в четири основни области – Образование, Здравеопазване, Семейство и Правосъдие. Само през 2016 г. организациите членове на Национална мрежа за децата са подкрепили с работата си 79 044 деца и 36 577 семейства. 8 262 специалисти, работещи с деца и семейства в цяла България, са били подкрепени от организациите в НМД чрез обучения, консултации и съвместни дейности – това са социални работници, психолози, учители, съдии, пробационни служители, библиотекари, полицаи и много други.

⁵ <http://nmd.bg/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D1%81%D0%B8-%D0%B2-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD/>